

Ez az, amiért abszurd Nietzschét szembehelyezni Marx-szal.

Nietzsche jövő-akarása nagyszerű volt. A kor embere benne akart, szenvedett, csüggedt és tért vissza mindig a reményhez. S ez az, ami életének egyedülálló jelleget ad. — Ki mer végül szemünkre vetni gyöngédséget az elveszni ítélt dolgokkal szemben? Nietzschevel szólván, nemcsak ilymódon ismerhetjük fel és téphetjük ki gyökerestől őket? (Henri Lefebvre)

A DUNAI KONFÖDERÁCIÓ GONDOLATA a történelemben az 1848-49-es magyar szabadságharcra kapcsolatban Bálcescu majd Kossuth fogalmazásában vetődik fel s célja a Duna-völgyi kis államok szorosabb gazdasági-politikai kapcsolatba léptetése egymással, mert fennmaradásuk — a gondolat felvetői szerint — az osztrák, esetleg osztrák-német és orosz imperializmusok támadásával szemben csak így biztosítható. A XIX. század ez időszaka a polgári társadalom megszilárdulásának és a nemzeti eszme kifejlődésének a szakasza. Magyarország felemás társadalmi szerkezete, polgári osztályának fejletlensége, mind akadályozta a Dunakonföderáció gondolatának akárcsak nagy vonalakban is a megvalósulását, hisz elsősorban Magyarországra hárult volna a kezdeményező fél feladata. A szabadságharc elbukott, mert nem volt igazi, erős polgári osztály, melynek érdekében állott volna a jobbágy viszonyok teljes likvidálása s a nemzetiségekkel való teljes megbékülés jegyében a konföderáció megvalósítása. Pedig a lassan polgárosodó Magyarország érdekében jobban beillt a Dunai Egyesült Államok megalakítása, mint a később oly végzetessé vált Osztrák-Magyar-Monarchia. A magyar polgárosodást a fejlettebb osztrák polgári rend elnyomja és ebbeli igyekezetében a magyar agráriusok segítségére támaszkodik. Magyarországnak me-

radni, hogy Ausztriát olcsó mezőgazdasági termékekkel lássa el s piaca legyen a polgárilag fejlettebb Ausztria iparcikkeinek. A dunai konföderáció viszont Magyarországot tette volna a sulyponttá. A dunai kis államok között a polgári fejlődés legmagasabb fokán álló Magyarországnak lett volna még polgári szempontból is leginkább érdeke a konföderáció, mert valószínű, hogy később a többi dunai államok kerültek volna Magyarországtól olyan függő helyzetbe, mint amilyenbe Magyarország került az Osztrák-Magyar-Monarchia megalakításával Ausztriától. Végzetesnek kell tekinteni az eben az időszakban keletkező dunai-eszmék elvetését s a sajátos Osztrák-Magyar, önáltató imperiálizmus keletkezését, mely a 48-as eszmékkal való teljes szakításhoz, a kisebbségek elnyomásához; végeredményben a világháborúhoz járult hozzá nagy mértékben. Annak idején tehát a dunai-eszme, hacsak elméleti síkon is, progresszív irányú volt.

A Dunai Egyesült Államok Jászi és mások által kifejtett gondolata jóval később a kezdődő szétbomlást próbálta feltartóztatni. Jászi híve a kettős monarchiának, csak más és polgáribb, föderálisztikusabb formában s még az uralkodó házat sem hagyja ki programjából. Hogy őszintén demokráciát akart, engedjük meg, de Deák Ferencz is, amikor 1867-ben az uralkodó házzal a nemzet nevében megkötötte a békét és ezzel lerakta alapjait az Osztrák-Magyar-Monarchiának, legalább oly őszinte demokratikus jószándékkal tette, mint Jászi, mégis az eredmény egy párját ritkító reakciós képződmény lett. A dolgok nem a jószándékon, hanem elsősorban az események logikáján múlnak.

A konföderációs gondolat második időszaka a világháború után az utódállamokban keletkezik. A német polgári rend a világháború és az azt követő forradalmi válság által egyensúlyából kilóditva lassanként

összeszedi magát: mindjobban megszilárdul s még weimari szakaszában megindul benne az imperialista mag csirázása, amely elsősorban a Németország-Ausztriából kiszakított és összeállított szomszéd kisállamokra hat. Így lett a Duna-völgyi gondolat góca a Németországgal szomszédos Csehszlovákia, majd ennek leigázása után, miután Románia is bekerült Németország hatóterébe: Románia.

A dunai-eszme elharcosai mindenhol a magyar haladó irányú kispolgárság soraiból kerülnek ki, mely egyrészt belátta a revizionista szándékok sekélyességét és reménytelenségét, másrészt az égető magyar problémák iránti őszinte és becsületes jóakarattal kivezető utat keres a válságban őrlődő dunai államok számára. Ez a gondolat rájuk nézve azzal a könnyebbséggel is jár, hogy nem kell hűtleneknek lenniök ahhoz a hazájukhoz, mely nyelvüket és kulturájukat adta, sem ahhoz a hazájukhoz, amelyben élnek. Valójában minden demokratikus gondolatot (sőt még áldemokratikusat is) ilyen egyetemlegesség jellemz. De különben is a gondolat — mai fogalmazásában — a kispolgárság problémája. A dunai-eszme megvalósítása megoldaná a magyar értelmiség elhelyezkedési kérdését bizonyos keretek között, miután a vezetőszerp a kispolgárság értelmiségi részének jutna. Ebben a vonatkozásban érthető a mélyebb rétegek semlegessége e gondolattal szemben. Ezért a dunai-eszme gondolata valójában nem oldja meg a Duna-völgyi válság egészét s ott is, ahol megold, a terhet nem tünteti el, hanem az egyik válláról a másikra teszi át. Mindenesetre termékeny a szerepe a kispolgári értelmiségi ifjúság tudati tisztulásában, bár megállapítható az is, hogy elzárja a tovább fejlődés útját. Körükben ez a gondolat a deus ex machina szerepét tölti be s nem oly idegen, mint a totális demokráciáé, amikor követői legnagyobb részével elhiteti, hogy népi, demokratikus szerepet

vállalt. Mindezek ellenére el kell ismerni, hogy mint a nagynémet törekvésekkel szemben álló mozgalom feltétlenül népi, demokratikus célokat szolgál.

A dunai-eszme főnehézsége abban nyilvánul, hogy nem tud megfelelő hatást gyakorolni a kispolgárság alatti rétegekre, amiket pedig magával kell ragadnia küzdelmeiben. A dunai-eszme u. i. nem a mélyrétegek elméleti szükségleteiből nőtt ki s nem azok érdekeit képviseli elsősorban. Nem alulról felfelé terjedt, hanem ellenkezőleg felülről lefelé, mégha ez a felső réteg nem is áll szemben a mély rétegekkel, hanem sok tekintetben azokkal érdeközösséget vállal.

Amilyen tragikus sorsú a kispolgárság a történelem egész folyamán, olyan tragikus sorsúak az eszméi is. Mindig a társadalom két fő rétege között őrlődött s mindig kiszűrt, nem történelmetformáló érdekei szerint ingadozott egyikről a másik felé, rendszerint az erősebb érdekeit szolgálva. Ez a felemás, habozó magatartás rányomja bélyegét a rendszerint a történelem után ballagó eszméire is.

A dunai-eszme felemás, ingadozó jellege abban is megnyilvánul, hogy elméleti harcossai sehol sem találták szükségesnek bővebben kifejteni, milyen módon is kell ezt az eszmét megvalósítani. Szép anyagot gyűjtenek ugyan össze a Duna-völgyében együttélő népek közös szabadságharcairól, ami feltétlenül nyereség. E közösen lefolytatott harcokból azonban nem lehet a dunai-eszmék szükségsszerű megvalósulására következtetni, mert ezek csak a közös harc szükségességét és lehetőségét bizonyítják. A dunai-eszmét hirdetőik eddig nem öntötték konkrétabb formába a megvalósítás útját, nem rajzolták ki osztályhátterét, nem jelölték ki az egyes küzdő rétegek szerepét világosan. Kiderült volna talán, hogy ebben a kérdésben inkább érdekelt a kis és nagypolgárság, mint maga a társadalmi piramis talpa?

A dunai-eszme annak idején (1848) a német imperiálizmus elleni harc jegyében született. Keletkezése óta sok minden megváltozott. Az új háború a német imperiálizmus terjeszkedését megbénította, sőt minden támadó szándéka ellenére is, az angolokkal és franciákkal szemben védekező magatartásra kényszerült. A dunai-eszme értelme és értéke ebben a megváltozott helyzetben igen jelentősen módosul. (Simkó István)

A SZENTSZÉK PÉNZÜGYEI.

A laterani-egyezmény óta — mint ismeretes — a Vatikán szabályszerű független állam saját bélyeggel, rádióval, vasúttal és pénzügyminiszterrel. Ezt a tisztséget a pápai államtitkár külügyi tevékenysége mellett látja el s munkakörét legfeljebb az különbözteti meg a többi állam pénzügyminiszterétől, hogy hivatalával kapcsolatban sohasem hallunk a Vatikán állam „pénzügyi nehézségei“-ről. Érthető is. A Vatikán háztartása teljesen kiegyensúlyozott, sőt ez a háztartás a jövedelmek jórészeről lemond, jöllehet igényt tarthat rá. Értjük ez alatt a pápa ama jogát, amellyel minden egyházi adomány felett rendelkezhet. Ha meggondoljuk, hogy a katolikus Egyház ma a világon legalább 350 millió hívőt számlál, elképzelhetjük, hogy XII. Pius, ha a pápai adót a legminimálisabbra redukálná, akkor is évente több milliárdra rugó jövedelemmel számolhatna. A valóságban azonban megelégszik a következő bevételekkel:

1. Annak a 750 millió lira készpénznek és egy milliárd lira 5%-os állampapíroknak a kamatai, amiket Mussolini a laterani-egyezmény aláírásakor, tíz évvel ezelőtt Gasparri bíborosnak átnyújtott a pápa 1870-ben ért veszteségei kártalanítása fejében.

2. Az önkéntes gyűjtésekből származó bevételek, melyeket a legtöbb egyházköztség az év folyamán (többször is) beindít s amiknek az

eredményét azután Rómába küldik.

3. A Vatikán, a Lateran, a Castel-Gandolfó-i pápai kastély „forgalmaztatása“, muzeumi beléptidijak, stb.

4. Azok a meglehetősen magas illetékek, amiket egy-egy pápai cím adományozása, házasságok érvénytelenítése stb. alkalmából kirónak.

Már most, mennyi az az összeg, amit a katolikus Egyház feje ebből a jópárszáz millió lirából a saját személyére fordít?

Nagyon kevés, mondhatni — semmi. Pár évvel ezelőtt a pápa Castel-Gandolfó-i nyári tartózkodásakor a Vatikán egy magas tisztviselője mondta el egy újságírónak, hogy a pápa nyaralása 200.000 lírát — jövedelmezett a pápai államnak, azoknak a megszámlálhatatlan ajándékoknak a révén, amelyek napról-napra érkeztek ruha, élelmiszer és egyéb formában a pápa szükségleteinek fedezésére. A pápa mindent, amire szüksége van, kezdve kocsijától a rádiójáig, beleértve órát, szemüveget, hőmérőt, hűthű katolikusoktól kapja ajándékba. Azon a nyáron gyümölcsben és egyéb könnyen romló élelmiszerben a világ minden részéből oly nagy mennyiséget kapott, hogy ezek eladásából több mint 200.000 líra folyt be.

A pápa, jöllehet személyére semmitsem költ, évente nagy összeget tartalékol titkos alapja javára. Ebből támogatja azokat a szegényeket, akik valamilyen okból nem fordulhatnak a nyilvánossághoz. (Szacsavay Gusztáv)

A HÁBORÚS SPEKULÁCIÓ

EMLÉKEI visszanyúlnak a XVIII. és a XVIII. századokra. A börze háborús játék tetőpontját éri el a Napoleoni háborúk idején. A börze spekulál nemcsak az egyes hadjáratok, hanem egyes ütközetek kimenetelére is. Ezeknek a börze-spekulációknak a sikerülését azonban nemcsak a politikai ösztön, hanem a hirszolgalat is befolyásolta. Akkoriban még hetekig, hónapokig